

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на асистент Емил Огнянов Деведжиев на
тема:

„Музикологично рационалното и музикално нерационалното“

за придобиване на образователната и научна степен „доктор“
от проф. д-р Иля Атанасов Йончев

Несъмнено има нещо неестествено научен ръководител да дава становище за дисертацията на собствения си докторант (и съвсем естествено беше такава законово изискване да се отмени). Но случаят с дисертацията на Емил Деведжиев не е типичен. Първото, което трябва да отбележа, е, че темата на дисертацията съвсем не е случайна и е логическо продължение на трайния му интерес към основополагащи методологически нагласи и подходи към музикалното. А проблемите, свързани с рационалното и нерационалното, го занимават още в неговата магистърска дипломна работа, но в съвсем друг контекст – творческата активност на човека и нерационалния характер на интелектуалния наглед в изкуството у Шелинг. На второ място бих отбелязал, че подходът към темата и резултатите от разработката ѝ са изключителна заслуга на докторанта. В процеса на съвместната ни работа той се ръководеше от критерий, който през цялото време беше негов неизменен и сигурен ориентир – ако и да се избистряше и формулираше постепенно. Като научен ръководител аз предлагам феноменологически решения, представях си работата като музиколофилософска разработка на проблема за допредикативните основания на музикалния опит. Емил Деведжиев старателно работеше по всеки конкретен въпрос, който му възлагах, и категорично отричаше това да бъде както неговата формулировка на въпроса, така и посоката, в която може да открие свои решения. Отначало съвместната ни работа се оказа своего рода научно единоборство. Стремешът му да доуточни позицията си беше причината да прекъсне за една година докторантурата си и усилено да търси верния тон, проучвайки възможните подходи. Предлаганият дисертационен труд е резултат от синтеза на тези негови усилия и изконните му интуиции на музикант, математик и специалист по информатика.

Като научен ръководител, който е причастен към всеки един етап от работата над дисертацията, ще се спра само на тези моменти, които са ме вълнували през целия период на съвместната ни работа, доколкото винаги са криели в себе си опасността темата на дисертацията да бъде възприета като недостатъчно развита и дори стеснена. Подробните анализи и оценки предоставям на останалите членове на журито.

От заглавието читателят остава с впечатлението, че музикално нерационалното ще бъде тематизирано и пространно анализирано, наравно с музикологично рационалното. Но нерационалното се оказва интерпретирано от научни позиции, от които всеки опит да бъде тематизирано би бил спекулативен и произволен. Затова музикално нерационалното се оказва удържано единствено в основополагащата си методологическа роля на хоризонт към пълнотата на музикалния опит. Музикалният опит в неговата пълнота, а това означава ведно с нерационализируемите му аспекти, е „изходна позиция за всеки научен подход към музиката, който иска да разгърне нейните рационални закономерности“ (с. 135) и това задава музикалността на науката за музиката за ралика от другите науки. Обратно, загубата на музикалния опит и свързания с него музикален акт като основен ориентир за музикално-научната дейност лишава музикологията от нейната специфика и я изправя пред непреодолими методологически проблеми, подобни на тези в природните науки (пак там). Но в музикалнофилософски план методологическото предизвикателство остава и не е ясно как музикологията рационализира музикалния опит. Решението, което ни предлага Е. Деведжиев, се състои в това, че не можем въобще научно да мислим музикално нерационалното извън логическата едновременност, в която то се поражда заедно с музикологично рационалното и музикално рационалното, макар да остава логически недостижимо. „Логическата едновременност относно музикалната нерационалност е самата ограниченост на рационалното, а като предпоставка музикално нерационалното е логически неназовимо. В този смисъл тематизирането на музикологично рационалното самó поражда темата за музикално нерационалното, без да може да я артикулира.“ (с. 6). Разбира се, тезата за вкоренеността на музикологичната рефлексия в нерационалните аспекти на музикалния опит е самоочевидна за всеки музикант, но описанието на логическата едновременност, в която битуват рационалните и нерационалните моменти на музикалното, макар да остава само аксиоматично положение, трябва да се оцени като оригинално и перспективно. Внимателният прочит ще открие, че в дисертацията музикално рационалното, музикологично рационалното и музикално нерационалното представляват неразделно единство, извън което се превръщат просто в абстракции. „Едва музикалната рационалност през

погледа на музикологичната рационалност, долавяйки собствената си ограниченост, може да разпознае и назове нещо като „музикално нерационално.“ (с. 6) Трябва да се признае дълбочината и музикално-философската релевантност на такава постановка, особено ако не се забравя, че музикално рационалното неотнимаемо принадлежи на музикалния акт.

Вторият момент, на който искам да се спра, опира до въпроса дали в дисертацията методологическият поглед към музикологията не е стеснен единствено до проблема за рационалния метод в теорията на музиката, разбрана в най-тесен смисъл като занимаваща се с музикално-логичните закономерности.

От гледна точка на търсената рационалност, адекватна на музикалния опит, методологически е напълно оправдано да се изходи от най-общите определения на рационалността и съответно да се анализират различните подходи към нея. Но, тъй като темата е необозрима, Е. Деведжиев се спира единствено на тези концепции във философията на науката, които пряко се отнасят до методологическите основания на научното изследване. У читателя може да се породи впечатлението, че много други подходи към проблема за рационалността са пренебрегнати, например такива, които пряко засягат основанията на музиката (като феноменологически или социологически). Но от гледна точка на цялостната разработка на дисертацията не можем да не забележим, че Е. Деведжиев винаги остава верен на изначалните си интуиции и нагласи, чиято най-ярка черта е избягването на всякакъв вид релативизъм. Затова, конкретизирайки изходната си позиция, той подлага на анализ единствено философско-методологическия проблем за необходимостта от непротиворечива методологическа разработка на изходните данни. Затова и музикологичните анализи в дисертацията са подчинени на търсенето на нерелативистично третиране на музикологичния обект. От такава методологическа позиция е разбираемо защо строгостта на музикологичната рационалност в теорията на музиката, която експлицира музикалната рационалност, ограничавайки се до музикално-логичните закономерности, се оказва смисловият център на дисертацията. „Методологическата строгост на музикологията се отразява в изначалния отказ музикалните закономерности да се третират отделно от пълнотата на музикалния акт и се изразява в скрупулъзно отстояването убеждение, че музикологичното познание и музикално-рационалното разбиране се реализират едновременно и непосредствено в музикалния акт...“. Музикологията има „уникална изходна позиция, чието собствено основание е в самата музика... [и затова] откъм логичността на музиката

методологическият релативизъм в музикологията е невъзможен.“ (с. 76). От такава перспектива строго нерелативистичното отношение към музикологичния обект, разбира се, важи за всички музикологични дисциплини, макар в някои от тях описваната методологическа строгост да отслабва поради неминуемото наслагване на различни смислови хоризонти.

В заключение ще отбележа, че нямам никакво съмнение в далекобойността на изработваната от Е. Деведжиев музикално-научна позиция и с благодарност за съвместната работа му пожелавам успех.

С пълна убеденост гласувам „за“ присъждането на образователната и научна степен „доктор“ на Емил Деведжиев.

19 февруари 2020

Проф. д-р И. Йончев